

EUROPEJSKI TRYBUNAŁ PRAW CZŁOWIEKA

SEKCJA CZWARTA

SPRAWA MAMEŁKA przeciwko POLSCE

(Skarga nr 16761/07)

WYROK

STRASBURG

17 kwietnia 2012 roku

Wyrok ten stanie się ostateczny zgodnie z warunkami określonymi w Artykule 44 ust. 2 Konwencji. Wyrok może podlegać korekcie wydawniczej.

W sprawie Mamelka przeciwko Polsce,

Europejski Trybunał Praw Człowieka (Seksja Czwarta), zasiadając jako Izba w składzie:

Pan David Thór Björgvinsson, *Przewodniczący,*

Pan Lech Garlicki,

Pan Päivi Hirvelä,

Pani Ledi Bianku,

Pani Zdravka Kalaydjieva,

Pani Nebojša Vučinić

Pan Vincent A. De Gaetano, *sędziowie,*

oraz Pan Lawrence Early, *Kanclerz Sekcji,*

Obradując na posiedzeniu zamkniętym w dniu 27 marca 2012 roku,

Wydaje następujący wyrok, który został przyjęty w tym dniu.

POSTĘPOWANIE

1. Sprawa wywodzi się ze skargi (nr 16761/07) wniesionej w dniu 10 kwietnia 2007 roku przeciwko Rzeczypospolitej Polskiej do Trybunału na podstawie Artykułu 34 Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności ("Konwencja") przez obywatela polskiego, pana Wieńczysława Mamelkę ("skarżący").

2. Polski Rząd ("Rząd") reprezentowany był przez Pełnomocnika, Pana J. Wołásiewicza z Ministerstwa Spraw Zagranicznych.

3. Skarżący podniósł zarzut, że po wydaniu przez sąd krajowy postanowienia o jego warunkowym przedterminowym zwolnieniu został on zwolniony z zakładu karnego z siedmiodniową zwłoką.

4. Dnia 15 czerwca 2009 roku skarga została zakomunikowana Rządowi. Zdecydowano też o jednoczesnym rozpatrzeniu dopuszczalności i przedmiotu skargi (Artykuł 29 ust. 1).

FAKTY

I. OKOLICZNOŚCI SPRAWY

5. Skarżący urodził się w 1962 roku, i mieszka w Łodzi.

6. Skarżący odbywał karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w Potulicach. Termin zakończenia odbywania przez niego kary upływał w dniu 26 maja 2007 roku.

7. Zgodnie z przepisami Kodeksu karnego mającymi zastosowanie w odniesieniu do osób skazanych za przestępstwa popełnione przez członków zorganizowanych grup przestępczych, skarżący mógł ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie po odbyciu trzech czwartych całości orzeczonej kary pozbawienia wolności, to jest w dniu 12 lipca 2006 roku. Po tej dacie skarżący kilkakrotnie występował do sądu z wnioskiem o zgodę na warunkowe przedterminowe zwolnienie. Jego wnioski zostały jednakże oddalone.

8. W dniu 11 stycznia 2007 roku Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wydał postanowienie nakazujące warunkowe przedterminowe zwolnienie skarżącego, wyznaczając jednocześnie dwuletni okres próby. Sąd poddał skarżącego nadzorowi kuratora sądowego oraz nałożył na niego inne obowiązki.

9. Dnia 19 lutego 2007 roku Sąd Apelacyjny w Gdańsku utrzymał w mocy postanowienie Sądu Okręgowego w Bydgoszczy.

10. W dniu 20 lutego 2007 roku skarżącemu doręczono odpis postanowienia Sądu Apelacyjnego w Gdańsku.

11. Zgodnie z urzędowym nakazem warunkowego przedterminowego zwolnienia, skarżący został zwolniony w dniu 26 lutego 2007 roku.

II. WŁAŚCIWE PRAWO KRAJOWE

A. Właściwe przepisy konstytucyjne

12. Artykuł 41 ust. 1 polskiej Konstytucji stanowi co następuje:

"Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. Pozbawienie lub ograniczenie wolności może nastąpić tylko na zasadach i w trybie określonych w ustawie."

B. Warunkowe zwolnienie osoby odbywającej karę pozbawienia wolności

13. Artykuł 77 ust. 1 Kodeksu karnego z 1997 roku brzmi następująco:

"Skazanego na karę pozbawienia wolności sąd może warunkowo zwolnić z odbycia reszty kary tylko wówczas, gdy jego postawa, właściwości i warunki osobiste, okoliczności popełnienia przestępstwa oraz zachowanie po jego popełnieniu i w czasie odbywania kary uzasadniają przekonanie, że skazany po zwolnieniu będzie przestrzegał porządku prawnego, w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa."

14. Artykuł 78 ust. 1-3 Kodeksu karnego określa minimalny wymiar kary, w zależności od rodzaju orzeczonej kary oraz sprawcy przestępstwa, jaki skazany musi odbyć zanim będzie mógł ubiegać się o warunkowe przedterminowe zwolnienie. Jednakże decyzja o warunkowym przedterminowym zwolnieniu pozostaje w gestii sądu, który musi być przekonany, że warunki określone w Artykule 77 ust. 1 Kodeksu karnego zostały spełnione.

C. Wykonanie postanowienia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu

15. Po wydaniu postanowienia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu skazany powinien zostać zwolniony po dopełnieniu niezbędnych formalności administracyjnych określonych w Zarządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 sierpnia 1998 roku w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania i kar oraz środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności.

Paragraf 3 tego Zarządzenia w odpowiednim zakresie stanowi:

"Wszelkie czynności administracyjne powinny być wykonywane niezwłocznie (...) Dotyczy to w szczególności (...) przesyłania informacji, powiadomień i zawiadomień (...) oraz realizowania zwolnień.."

Paragraf 104 ust. 2 Zarządzenia przewiduje, że zwolnienie skazanego następuje po otrzymaniu odpisu podlegającego wykonaniu postanowienia o warunkowym

przedterminowym zwolnieniu. Zwolnienie powinno nastąpić w dniu wpływu do zakładu karnego odpowiednich dokumentów (§ 104 ust. 3 Zarządzenia).

Zarządzenie nie przewiduje żadnych szczególnych ram czasowych dla wykonania postanowienia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu.

16. Trybunał Konstytucyjny, w postanowieniu z dnia 4 października 2011 roku przedstawiającym uwagi na temat luk w Rozporządzeniu z dnia 13 stycznia 2004 roku w sprawie czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania i kar oraz środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności, wskazał na potrzebę podjęcia odpowiednich działań legislacyjnych mających na celu zajęcie się problemem występowania zwłoki przy zwalnianiu osób pozbawionych wolności.

Trybunał Konstytucyjny uznał, że obowiązujące regulacje nie gwarantują zwolnienia osadzonego niezwłocznie po wydaniu postanowienia sądowego. W szczególności Trybunał stwierdził, że w świetle rozwoju technologii informacyjnych i telekomunikacyjnych obowiązek dostarczenia do jednostki penitencjarnej oryginału sądowego postanowienia o zwolnieniu osadzonego nie ma już uzasadnienia.

Trybunał Konstytucyjny zauważył ponadto, że istniejący stan jest nie do pogodzenia zarówno z postanowieniami Konstytucji jak i Europejskiej Konwencji Praw Człowieka. W szczególności Trybunał Konstytucyjny powołał się na wyroki Trybunału Praw Człowieka z sprawach *Gębura przeciwko Polsce*, nr 63131/00 z dnia 6 marca 2007 roku oraz *Ladent przeciwko Polsce*, nr 11036/03 z dnia 18 marca 2008 roku, w których Trybunał podkreślił, że prawo do wolności nakłada na władze obowiązek wyeliminowania niedociągnięć organizacyjnych ze strony Państwa, które mogą prowadzić do nieuprawnionego pozbawienia wolności.

PRAWO

I. ZARZUT NARUSZENIA ARTYKUŁU 5 UST. 1 KONWENCJI

17. Skarżący podniósł zarzut wystąpienia siedmiodniowej zwłoki w jego zwolnieniu z zakładu karnego po tym, jak Sąd Apelacyjny w Gdańsku w dniu 19 lutego 2007 roku wydał postanowienie o warunkowym tymczasowym zwolnieniu go. Skarżący powołał się na Artykuł 5 ust. 1 Konwencji, którego odpowiedni fragment brzmi następująco:

"1. Każdy ma prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego. Nikt nie może być pozbawiony wolności, z wyjątkiem następujących przypadków i w trybie ustalonym przez prawo:

a) zgodnie z prawem pozbawienia wolności w wyniku skazania przez właściwy sąd;

..."

18. Rząd zakwestionował ten argument.

A. Dopuszczalność

19. Rząd na wstępie wniósł zastrzeżenie, że skarżący nie wyczerpał środków dostępnych mu na postawie polskiego prawa wewnętrznego.

20. W tym względzie Rząd argumentował, że skarżący mógł się domagać od Skarbu Państwa zadośćuczynienia za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie urzędnika państwowego przy wykonywaniu władzy publicznej. Rząd powołał się na Artykuł 417 w związku z Artykułami 445 ust. 2 oraz 444 Kodeksu cywilnego (patrz akapit 23 poniżej). Rząd podniósł dalej, że skarżący mógł też wnieść

pozew na podstawie Artykułu 24 w związku z Artykułem 448 Kodeksu cywilnego, żądając zadośćuczynienia pieniężnego z tytułu naruszenia jego dóbr osobistych.

21. Skarżący nie zgodził się z tym.

22. Trybunał po raz kolejny stwierdza, że zgodnie z jego orzecznictwem celem środków określonych w Artykule 35 ust. 1 Konwencji jest zapewnienie Układającym się Państwom możliwości zapobieżenia lub naprawienia zarzucanych im naruszeń zanim zarzuty te zostaną przedstawione Trybunałowi (patrz *Dankevich przeciwko Ukrainie*, nr 40679/98, § 107, 29 kwietnia 2003). W sytuacji jeżeli Państwo pozwane podnosi argument niewyczerpania środków dostępnych na podstawie prawa wewnętrznego, na państwie tym spoczywa ciężar dowodu, że skarżący nie skorzystał ze środka, który był jednocześnie skuteczny i dostępny (*McFarlane przeciwko Irlandii* [GC], nr 31333/06, § 107), ECHR 2012

23. Trybunał odnotowuje to, że Rząd przedstawił z praktyki sądów krajowych szereg przykładów pomyślnie zakończonych postępowań przeciwko Skarbowi Państwa o wynagrodzenie szkody spowodowanej czynem niedozwolonym. Żaden z tych przykładów jednakże nie dotyczył bezpośrednio zwłoki w zwolnieniu z zakładu karnego. W szczególności dotyczą one wykonania nieprawidłowo obliczonego łącznego wymiaru kary pozbawienia wolności (sprawy nr III Ca 1646/06, Sąd Okręgowy w Gdańsku, z dnia 31 stycznia 2007 roku; wniesiona przez J.Z., oraz nr II Ca 1355/2008, Sąd Okręgowy w Poznaniu, z dnia 7 października 2008 roku, wniesiona przez T.C.), niezgodnego z prawem wykonania kary porządkowej aresztu (sprawa nr IC 127/08, Sąd Rejonowy Wrocław-Śródmieście, z dnia 20 października 2008 roku, wniesiona przez T.A.) oraz wykonania niezgodnie z prawem uchylonej kary pozbawienia wolności w zawieszeniu (sprawa nr III Ca 39/05, Sąd Okręgowy w Nowym Sączu, z dnia 15 lutego 2005 roku, wniesiona przez W.O.). Trybunał zauważa, że orzecznictwo krajowe, na jakie powołuje się Rząd nie stanowi dowodu na istnienie wystarczająco ugruntowanej praktyki sądowej by wykazać, że roszczenie odszkodowawcze w oparciu o Artykuł 417 w związku z Artykułami 445 ust. 2 oraz 444 Kodeksu cywilnego stanowiło w rozpatrywanym okresie skuteczny środek w konkretnych okolicznościach przedmiotowej sprawy.

24. Trybunał zauważa też, że Rząd nie przedstawił żadnych stosownych przykładów z zakresu orzecznictwa krajowego, który by potwierdzały skuteczność podjęcia w rozpatrywanym okresie działań na podstawie Artykułu 24 w związku z Artykułem 448 Kodeksu cywilnego.

25. Dlatego też Trybunał stwierdza, że w konkretnych okolicznościach przedmiotowej sprawy argument Rządu o niedopuszczalności skargi z powodu niewyczerpania środków dostępnych na podstawie prawa krajowego – musi zostać odrzucony.

26. Trybunał stwierdza ponadto, że przedmiotowa skarga nie jest w sposób oczywisty nieuzasadniona w rozumieniu Artykułu 35 ust. 3 (a) Konwencji. Trybunał zauważa też, że nie jest ona niedopuszczalna z jakichkolwiek innych względów. A zatem musi zostać uznana za dopuszczalną.

B. Meritum skargi

1. Stanowisko stron

27. Skarżący twierdził, że w okresie od 19 do 26 lutego 2007 roku był bezprawnie przetrzymywany w zakładzie karnym.

28. Trybunał zauważa, że Rząd nie zajął stanowiska odnośnie do meritum przedmiotowej skargi.

2. Ocena Trybunału

29. Trybunał po raz kolejny stwierdza, że każde pozbawienie wolności musi być zgodne z prawem. Sformułowanie "w trybie ustalonym przez prawo" zasadniczo odnosi się do prawa krajowego, nakładając obowiązek przestrzegania zawartych w nim przepisów materialnych i proceduralnych, jednakże przewiduje ono również wymóg zgodności każdego środka skutkującego pozbawieniem osoby wolności z Artykułem 5, to znaczy wymóg ochrony jednostki przed arbitralnością (patrz *Winterwerp przeciwko Holandii*, 24 października 1979, § 39, Seria A nr 33; oraz *Lukanov przeciwko Bułgarii*, 20 marca 1997, § 41, *Raporty z Wyroków i Postanowień* 1997-II).

30. Ponadto Trybunał po raz kolejny stwierdza, że lista wyjątków od prawa do wolności gwarantowanego w Artykule 5 ust. 1 Konwencji ma charakter zamknięty i jedynie zawężająca interpretacja tych wyjątków jest zgodna z intencją i celem tego przepisu. Trybunał musi zatem ze szczególną starannością badać skargi na zwłokę w zwalnianiu osadzonych (patrz *Quinn przeciwko Francji*, 22 marca 1995, § 42, Seria A nr 311; *Giulia Manzoni przeciwko Włochom*, 1 lipca 1997, § 25, *Raporty z Wyroków i Postanowień* 1997-IV; *K.-F. przeciwko Niemcom*, 27 listopada 1997, §§ 70, *Raporty z Wyroków i Postanowień* 1997-VII; *Labita przeciwko Włochom* [GC], nr 26772/95, § 170, ECHR 2000-IV; oraz *Nikolov przeciwko Bułgarii*, nr 38884/97, § 80, 30 stycznia 2003).

31. Jeżeli idzie o warunkowe przedterminowe zwolnienie rozpatrywane w świetle polskiego prawa obowiązującego w przedmiotowym okresie – Trybunał zauważa, że skarżący miał prawo ubiegać się o warunkowe zwolnienie po odbyciu ustawowo przewidzianego minimalnego okresu kary pozbawienia wolności. Po wydaniu postanowienia o warunkowym przedterminowym zwolnieniu, skarżący miał prawo do tego by niezwłocznie zwolniono go, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 sierpnia w sprawie dopełnienia niezbędnych czynności administracyjnych związanych z wykonywaniem tymczasowego aresztowania i kar oraz środków przymusu skutkujących pozbawieniem wolności.

32. Wracając do okoliczności przedmiotowej sprawy, Trybunał zauważa, że skarżący odbywał karę pozbawienia wolności i o warunkowe zwolnienie mógł wystąpić w dniu 12 lipca 2006 roku. Dnia 11 stycznia 2007 Sąd Okręgowy w Bydgoszczy wydał postanowienie o warunkowym przedterminowym zwolnieniu skarżącego, wyznaczając dwuletni okres próby. Decyzja ta została utrzymana w mocy przez Sąd Apelacyjny w Gdańsku w dniu 19 lutego 2007 roku. Postanowienie Sądu Apelacyjnego zostało doręczone skarżącemu w dniu 20 lutego 2007 roku. Z zakładu karnego został on zwolniony w dniu 26 lutego 2007 roku.

33. Trybunał zauważa, że pomimo iż – po wydaniu ostatecznego postanowienia Sądu Apelacyjnego o warunkowym przedterminowym zwolnieniu – przestały istnieć podstawy dla osadzenia skarżącego, to jednak nie mógł on oczekiwać zwolnienia natychmiast. Trybunał wcześniej już uznał, że w niektórych okolicznościach może nastąpić pewna, ograniczona w czasie, zwłoka w zwolnieniu osadzonego. Względy praktyczne związane z funkcjonowaniem sądów oraz konieczność dopełnienia niezbędnych formalności administracyjnych powodują, że wykonanie takiego postanowienia sądowego może zająć nieco czasu, niemniej jednak taki przedział czasowy powinien zostać ograniczony do minimum, i w każdym razie

nie powinien przekroczyć kilku godzin (patrz sprawa *Quinn*, powołana wyżej, § 42; *Giulia Manzoni*, powołana wyżej, § 25; *Labita*, powołana wyżej, § 171; *Nikolov*, powołana wyżej, § 82; oraz *Gębura przeciwko Polsce*, powołana wyżej, § 34).

34. Trybunał zauważa, że Zarządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 27 sierpnia 1998 roku w paragrafie 3 określa ogólną zasadę, że wszelkie czynności administracyjne powinny być wykonywane niezwłocznie – w szczególności te dotyczące przesyłania informacji, powiadomień i zawiadomień oraz realizowania zwolnień (patrz odpowiednie przepisy prawa krajowego). Trybunał po raz kolejny stwierdza również, że to na pozwanym Państwie spoczywa obowiązek zdania szczegółowej relacji z podjętych działań (patrz sprawa *Labita*, powołana wyżej, § 170). W tym kontekście Trybunał zauważa, że Rząd nie przedstawił przebiegu czynności administracyjnych, jakie zostały wykonane w celu zwolnienia skarżącego. Trybunał zauważa ponadto, że wystąpił siedmiodniowy okres zwłoki od momentu doręczenia postanowienia Sądu Apelacyjnego do chwili zwolnieniem skarżącego z zakładu karnego. Dlatego też, w ocenie Trybunału, w przedmiotowej sprawie odpowiednie czynności administracyjne powinny być zostać wykonane szybciej. W tym kontekście Trybunał zauważa też, że pierwszorzędna waga prawa do wolności nakłada na władze obowiązek wyeliminowania niedociągnięć organizacyjnych ze strony Państwa, które mogłyby skutkować niezgodnym z prawem pozbawieniem jednostki wolności (patrz sprawa *Gębura*, powołana wyżej, § 35).

35. Konkludując, Trybunał stwierdza, że nie można przyjąć, by właściwe organy podjęły wysiłki mające na celu ograniczenie do minimum zwłoki w wykonaniu postanowienia o zwolnieniu skarżącego, zgodnie z wymogami stosownego orzecznictwa. A zatem nastąpiło naruszenie Artykułu 5 ust. 1 Konwencji.

II. ZASTOSOWANIE ARTYKUŁU 41 KONWENCJI

36. Artykuł 41 Konwencji stanowi:

"Jeżeli Trybunał stwierdzi, że nastąpiło naruszenie Konwencji lub jej Protokołów, oraz jeżeli prawo wewnętrzne zainteresowanej Wysokiej Układającej się Strony pozwala tylko na częściowe usunięcie konsekwencji tego naruszenia, Trybunał orzeka, gdy zachodzi taka potrzeba, o przyznaniu słusznego zadośćuczynienia pokrzywdzonej stronie."

A. Szkoda

37. Skarżący domagał się kwoty 10 000 euro (EUR) z tytułu szkody niepieniężnej.

38. Rząd zakwestionował to roszczenie jako zbyt wygórowane.

39. Biorąc pod uwagę okoliczności sprawy i opierając swoją ocenę na zasadzie słuszności, Trybunał przyznaje skarżącemu z tego tytułu kwotę 2 000 EUR.

B. Koszty i wydatki

40. Skarżący nie domagał się zwrotu kosztów i wydatków.

C. Odsetki za zwłokę

41. Trybunał stwierdza, że odsetki za zwłokę powinny zostać określone na podstawie krańcowej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe.

Z TYCH WZGLĘDÓW TRYBUNAŁ JEDNOGŁOSNIE

WYROK W SPRAWIE MAMEŁKA przeciwko POLSCE

1. *Uznaje* skargę za dopuszczalną;
2. *Stwierdza*, że nastąpiło naruszenie Artykułu 5 ust. 1 Konwencji;
3. *Stwierdza*
 - (a) Że że pozwane Państwo ma zapłacić skarżącemu, w terminie trzech miesięcy od dnia, w którym wyrok stanie się ostateczny zgodnie z Artykułem 44 ust. 2 Konwencji – kwotę 2 000 EUR (dwa tysiące euro), z tytułu szkody niemajątkowej plus wszelkie podatki, jakie mogą podlegać naliczeniu, w przeliczeniu na złote polskie według kursu obowiązującego w dniu rozliczenia;
 - (b) że po upływie powyższego trzymiesięcznego terminu do momentu zapłaty, winny zostać naliczone od tej kwoty odsetki zwykle według marginalnej stopy procentowej Europejskiego Banku Centralnego, powiększonej o trzy punkty procentowe;
4. *Oddala* pozostałą część roszczenia skarżącego o słuszne zadośćuczynienie.

Sporządzono w języku angielskim oraz ogłoszono w formie pisemnej dnia 17 kwietnia 2012 roku na zasadach Artykułu 77 ust 2 i 3 Regulaminu Trybunału.

Lawrence Early
Kancierz

David Thór Björgvinsson
Przewodniczący